

Handläggare
David Lidin
Telefon: 08-50825942

Till
Socialnämnden
2023-12-12

Remiss av Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2023/1214

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Socialnämnden har fått en remiss, SOU 2023:56, för besvarande.

SOU 2023:56 är en utredning om smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen. Utredningen har analyserat hur smittskyddet kan stärkas inom dessa områden och har lämnat förslag på åtgärder som kan vidtas. Slutbetänkandet innehåller också en analys av författningsberedskapen inför framtida pandemier.

Förvaltningen motsäger sig de förslag som handlar om ny smittskyddslag. Förvaltningens bedömning är att hantering av pandemier och extraordinära smittskyddsåtgärder bör hanteras antingen i en egen lagstiftning, alternativt på ett sätt där övrig berörd lagstiftning harmonierar med sådana undantag som kan behöva göras i samband med pandemier eller smitto-utbrott med snabba och drastiska konsekvenser för liv och hälsa.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier (SOU 2023:56) för besvarande.

Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Ärendet

SOU 2023:56 - utredningen föreslår att det bör införas en ny extraordinär smittskyddsåtgärd som innebär en möjlighet att utan samtycke flytta den som bor i vissa boendeformer enligt SoL eller LSS till en annan motsvarande bostad individen är eller kan antas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom, och genom sitt beteende riskerar att smitta andra. Utredningen bedömer att det i vissa fall inte är möjligt att enbart med samtycke hålla personer åtskilda av smittskyddsskäl inom SoL- eller LSS-boenden, samtidigt som de möjligheter att använda tvång som finns i lagstiftningen inte är tillräckligt väl anpassade för att uppnå det syftet med lindrigast möjliga tvångsingripande. Flyttning utan samtycke kan bl.a. underlätta genomförandet av vissa moment av kohortvård.

Det behöver skapas lagliga möjligheter för vård- och omsorgsgivare att vidta de åtgärder som krävs för att skydda omsorgsmottagare och patienter vid en pandemi och i andra extraordinära krissituationer, inklusive för den enskilde ingripande åtgärder. I ett sådant regelverk får dock de värden som normalt präglar verksamheten inte åsidosättas mer än nödvändigt och regelverket måste vila på noggranna etiska överväganden.

Smittskyddslagen (SmL), omfattar hela samhällets smittskydd. Lagen innehåller bestämmelser om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor. Med smittskyddsåtgärder avses åtgärder som syftar till att hindra spridningen av smittsamma sjukdomar. Vad som utgör smittskyddsåtgärder är inte definierat i SmL och således heller inte begränsat till att avse de åtgärder som är särskilt angivna i lagen. Smittskyddsåtgärder får vidtas för alla smittsamma sjukdomar som omfattas av lagen, men åtgärder som får vidtas med tvång är begränsat till allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar.

Mer ingripande smittskyddsåtgärder – tvångsprovtagning, tillfällig isolering och isolering – kan beslutas för boende, anhöriga och personal inom omsorgen under de förutsättningar som anges i SmL. Av de extraordinära smittskyddsåtgärderna är det i praktiken karantän och avspärning som alls kan aktualiseras i SoL- och LSS-boenden utifrån nuvarande lagstiftning. Smittskyddsläkaren har ett samlat ansvar för smittskyddsarbetet inom regionen och ska planera, organisera och leda smittskyddet och verka för effektivitet, samordning och jämlikhet.

Smittskyddsläkaren får själv ansöka om eller besluta om vissa smittskyddsåtgärder, t.ex. tvångsprovtagning, karantän och tillfällig isolering men ska framför allt se till att andra vårdgivare och deras personal vidtar smittskyddsåtgärder.

Vårdhygienisk verksamhet hanterar huvudsakligen hygienfrågor inom hälso- och sjukvård och omsorg. Arbetet består bl.a. av

epidemiologisk övervakning för att upptäcka fall av smittspridning och infektionsutbrott, undervisning i basal hygien och rådgivning avseende städning, rengöring och desinfektion. Vårdhygien är närliggande smittskydd. Strukturen för samverkan mellan regionernas smittskydds- och vårdhygienenheter skiljer sig åt mellan regionerna. I de tre storstadsregionerna är smittskydd och vårdhygien åtskilda organisatoriskt. I Socialstyrelsens uppföljning av det vårdhygieniska arbetet 2021 framkom att det i 18 av 21 regioner fanns tillgång till vårdhygienisk expertis för alla regionala hälso- och sjukvårdsverksamheter. I tio regioner hade även de kommunala vårdgivarna fri tillgång till vårdhygienisk expertis.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att frågan om smittskydd är viktig.

Förvaltningen motsäger sig de förslag som handlar om ny smittskyddslag. Förvaltningens bedömning är att hantering av pandemier och extraordinära smittskyddsåtgärder bör hanteras antingen i en egen lagstiftning, alternativt på ett sätt där övrig berörd lagstiftning harmonierar med sådana undantag som kan behöva göras i samband med pandemier eller smitto-utbrott med snabba och drastiska konsekvenser för liv och hälsa.

Rent praktiskt och etiskt finns också alltför många frågetecken och oklarheter kvar kring det nuvarande lagförslaget. För att uppnå optimal beredskap och optimalt smittskyddsarbete är det mycket mer än smittskyddslagen som behöver ändras.

Utöver att hitta rätt förutsättningar lagstiftningsmässigt så är det viktigt att fortsätta arbetet med att öka kvaliteten i boendena genom att till exempel göra dem mer ändamålsenliga för ett effektivt smittskyddsarbete. Därutöver behövs fortsatt arbete avseende sådant som belysts i flera olika utredningar som gjorts under och efter pandemin. Coronakommissionen lyfter bl.a. att faktorer som tillfredsställande bemanning, tillsvidareanställningar, hög personalkontinuitet samt god kompetens för omsorg och hälso- och sjukvård ger bättre förutsättningar att klara kriser som en pandemi men att det också är grundläggande för en välfungerande vård och omsorg.

Tillgång till vårdhygienisk expertis behöver styras nationellt så att detta kommer till nytta där det behövs. Dagens system innebär ojämlik vård och allvarliga brister i vissa verksamheter genom att tillgången till vårdhygienisk expertis varierar beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs, samt att det förekommer stora variationer i smittskyddsarbetet lokalt, regionalt och nationellt.

I Stockholms län kan aktörer som driver äldreboende köpa tillgång till vårdhygienisk expertis från Region Stockholm. Inom LSS och socialpsykiatri saknas denna möjlighet.

Etiska dilemman uppstår eftersom olika perspektiv möts och delvis krockar med varandra. En individ kan behöva flyttas till ett annat rum eller en annan lägenhet för att kohortvård ska kunna genomföras. Om samtycke inte kan inhämtas eller om den boende motsätter sig åtgärden, kan det bli svårt att upprätthålla den för kohortvården nödvändiga uppdelningen mellan de som är osmittade och de som är smittade eller kan antas ha blivit smittade. Eftersom det ofta handlar om personer som har en nedsatt beslutsförmåga, kan det vara än mer utmanande att inhämta ett nödvändigt samtycke. Utgångspunkten för socialtjänsten är att verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. Under en pandemi kan det dock uppstå situationer där det kan vara nödvändigt att inskränka den personliga friheten och integriteten. Statens medicinsk-och etiska råd skriver exempelvis i sin rapport om etiska vägval vid en pandemi att åtgärder som begränsar människors integritet och frihet i sådana fall bör vara proportionella, nödvändiga och relevanta, och minimeras i relation till vad man önskar åstadkomma.

Förändring av smittskyddslagen bör anstå bland annat för att kunna harmonieras med utredningen om stärkt beredskap inför framtida pandemier (S 2023:08) som har i uppdrag att lämna underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier som bland annat ska tydliggöra ansvarsfördelningen mellan regeringen, myndigheter och regionala och lokala aktörer.

Det saknas en legal definition av vad som ingår i kravet på god kvalitet enligt SoL och LSS. Kvalitetskravet omfattar med andra ord inte uttryckligen ett gott smittskydd. En tänkbar författningsändring skulle kunna vara att i SoL och LSS införa ett stadgande om att god kvalitet inbegriper ett gott smittskydd.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

| Namn | Datum |
|---|--------------|
| Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör | 2023-11-30 |
| Lina Blombergsson, Avdelningschef | 2023-11-30 |